

завдання.

Впровадження методики формування досвіду виконавської діяльності майбутніх педагогів-музикантів здійснювалось нами у три етапи (інформаційно-аналітичний, фахово-орієнтований, творчо-самостійний), кожен з яких мав свою мету, завдання та власну структуру.

Аналіз результатів підтвердив результативність обраної методики, що виявилось у якісних змінах цільових орієнтирів навчально-виконавської діяльності, поглибленні методичної підготовки, збагаченні емоційно-почуттєвої сфери, підвищенні технічної майстерності і творчої спрямованості особистості. тобто тих складових, що визначають рівень сформованості досвіду виконавської діяльності майбутніх педагогів-музикантів.

Література:

1. **Ван Бін.** Формування фортепіанної техніки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. / Ван Бін. - К., 2011.- 205 с.
2. **Василенко-Несіна Н.А.** Формування мотивів музично-педагогічної діяльності майбутніх учителів музики / Н.А.Василенко-Несіна // Теоретичні та методичні засади мистецької освіти.-Ч., «Зелена Буковина»,2007.- С.91-92.
3. **Гостдинер А.Л.** Подготовка учащихся к концертным выступлениям / А.Л.Гостдинер. // Методические записки по вопросам музыкального образования. - М.: Музыка,1991.- Вып.3.- С.128-156. **С.133.**
4. **Кубанцева Е.И.** Концертмейстерская подготовка студентов в системе музыкально-педагогического образования / Е.И.Кубанцева // Музыка в школе.- 2002.- №1.- С.42-43.
5. **Курковський Г.** Питання фортепіанного виконавства / Г.Курковський -К:Музична Україна,1983.-138с.
6. **Лактіонов О.М.** Координати індивідуального досвіду / О.М.Лактіонов. - Харків: Бізнес інформ, 1998.- 432 с.
7. **Лактіонов О.М.** Проблема досвіду в контексті гуманістичної психології / О.М.Лактіонов // Вісник ХНУ:серія «Психологія» - №653.- Х.:ХНУ, 2005. - С.135-140.

УДК 371.13-057.875:398:78(477)

Гура В.В.

РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

В статье представлены результаты опытно-экспериментальной работы по проверке эффективности методики формирования музыкально-теоретических знаний студентов - будущих учителей музыки средствами украинского фольклора. Представлены этапы внедрения методики и результаты исследования.

Ключевые слова: *опытно-экспериментальная работа, формирование музыкально-теоретических знаний, профессиональная подготовка, будущие учителя музыки, украинский фольклор.*

Тенденції розвитку мистецької освіти потребують формування нової генерації педагогічних кадрів, здатних до глибокого усвідомлення гуманістичної парадигми освіти, творчого підходу до організації навчально-виховного процесу, музичної грамотності, оволодіння сучасними педагогічними технологіями.

На порядку денному також стає питання створення національної системи освіти як невід'ємної складової всього процесу розбудови нової держави. Цьому питанню сьогодні приділяється велика увага і найбільш загальні державні позиції викладені у загальнодержавних освітніх документах: Конституції України, законі «Про освіту»,

Національній доктрині розвитку освіти, Концепції виховання дітей та молоді в національній системі освіти тощо.

Сучасна методика викладання мистецьких дисциплін, зокрема предметів музично-теоретичного циклу, спрямована на активне використання нових технологій, що мають на меті набуття майбутніми фахівцями відповідних професійних музично-теоретичних знань, умінь, навичок, а також розвиток особистісних рис, які впливають на якість навчальної діяльності.

Грунтовні дослідження щодо забезпечення цілісної професійної підготовки фахівців, зокрема майбутніх педагогів-музикантів, належать таким науковцям як: А. Болгарський, С. Горбенко, А. Козир, О. Лобова, Л. Масол, В. Муцмакер, С. Ничкало, Г. Ніколаї, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, В. Шацька, О. Щолокова та багато інших.

Всебічно розроблені та впроваджені окремі вузькоспеціальні методики формування мистецьких знань (у тому числі інтегративних), аналітичних умінь, музично-історичних підходів до фахової підготовки (Е. Карпова, С. Олійник, І. Малашевська, Н. Провозіна, Т. Панасенко, О. Соколова, К. Станіславська, О. Чайковська).

На виховному значенні народної спадщини, а саме використанні українського музичного фольклору в навчально-виховному процесі наголошували видатні вітчизняні педагоги-композитори: П. Козицький, С. Крушельницька, М. Лисенко, М. Леонтович, С. Людкевич, Дм. Ревуцький, Л. Ревуцький, Я. Степовий, К. Стеценко та ін. Їх внесок в організацію музичної освіти сприяв плідному розвитку національної педагогіки мистецтва.

Акцент на необхідності глибокого вивчення народного мистецтва, важливості дослідження його природи і специфічних рис зроблено у працях сучасних українських науковців: О. Богданової, О. Гончаренко, С. Горбенка, М. Дмитренка, Є. Єфремова, І. Клименко, Л. Коваль, Г. Коропніченко, Л. Матвєєвої, І. Немикіної, О. Олексюк, І. Пясковського, О. Ростовського, С. Садовенко, Т. Танько, В. Яконюк та інших.

Однак, попри вагомий теоретичний та практичний внесок вищевказаних досліджень у розв'язанні означеної проблеми, в музично-педагогічній галузі освіти бракує системного дослідження методичних засад формування музично-теоретичних знань (МТЗ) у майбутніх учителів музики, особливо у студентів педагогічних училищ та коледжів, засобами українського фольклору. Потребують подальшого вивчення питання комплексного використання українського фольклору як домінанти музично-теоретичного навчання студентів середньої ланки педагогічної освіти.

Отже, актуальність проблеми, її недостатня теоретико-методологічна розробленість, непереконлива існуюча нині методична забезпеченість, потреби практичної роботи зі студентами, попит щодо удосконалення процесу музичного навчання й виховання засобами українського фольклору зумовили створення відповідної методики формування МТЗ майбутніх учителів музики.

Мета статті полягає у представленні результатів дослідно-експериментальної роботи з перевірки ефективності авторської поетапної методики формування МТЗ майбутніх учителів музики засобами українського фольклору та висвітленні узагальненого аналізу.

Процес формування музично-теоретичних знань майбутніх учителів музики у дослідно-експериментальній роботі передбачає наявність певних параметрів: поетапність, спрямованість висунутих педагогічно-методичних завдань на оволодіння студентами музично-професійними знаннями, комплексно-системний, індивідуально-творчий до їх особистісного та фахового розвитку, відповідність експериментальної методики завданням професійної підготовки майбутнього педагога-музиканта. Основою впровадження у навчально-виховний процес поетапності формування когнітивного потенціалу майбутнього вчителя музики стала періодизація вивчення музично-теоретичних дисциплін протягом усього періоду навчання. У ході експериментального дослідження було доведено, що перспективним шляхом підготовки студентів до майбутньої професійно-педагогічної діяльності є використання у навчально-виховному процесі фольклорного матеріалу.

Ми врахували, що дослідження проблеми формування МТЗ у студентів - майбутніх учителів музики не можливе без діагностики досліджуваного процесу. Термін «діагностика»

походить від кількох грецьких коренів «діа» та «гнозис», що тлумачиться як «розпізнавальне пізнання». Для реалізації цього процесу застосовуються науково обґрунтовані критерії та показники, за допомогою яких ми маємо можливість простежити динаміку педагогічного процесу, визначити недоліки та окреслити напрям подальшої роботи [2; 280].

Експериментальне дослідження проводилось протягом трьох років (2009-2012 рр.). До участі в експерименті були залучені 364 особи: викладачі та студенти I-IV курсів музичного, дошкільного та шкільного факультетів педагогічних училищ та коледжів, студенти I-III курсів ВНЗ, вчителі музики загальноосвітніх шкіл.

Дослідно-експериментальне дослідження щодо формування МТЗ у студентів – майбутніх учителів музики (студентів середньої ланки) засобами українського фольклору було здійснено на базі декількох навчально-педагогічних закладів: ВКНЗ СОР «Лебединське педагогічне училище ім. А.С.Макаренка», ВКНЗ СОР «Путивльський педагогічний коледж ім. С.В.Руднева», Харківського гуманітарно-педагогічного інституту, Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка, Богуславського гуманітарного коледжу ім. І.С.Нечуя-Левицького, Бердичівського педагогічного коледжу.

Наш педагогічний експеримент передбачав вирішення таких завдань: визначення вихідного рівня музично-теоретичної підготовки студентів, з'ясування причин, труднощів, недоліків та способи їх усунення (констатувально-діагностичний етап), експериментальна перевірка змісту навчання та виховання студентів, спрямованої на формування фахових МТЗ, умінь та навичок, розвиток творчих та комунікативних здібностей засобами українського фольклору (формувальний етап).

Відповідно до цих завдань були визначені шляхи їх вирішення: комплексна організація діяльності студентів; побудова навчально-виховного процесу на основі *системного, комплексного, рефлексивного та індивідуально-творчого підходів*, які в педагогічній практиці нині існують зазвичай розрізнено. Зробивши їх узагальнення, ми розробили основні завдання і функції по кожному з них, але підпорядкували їх одній загальній меті – формуванню МТЗ у студентів педагогічних училищ та коледжів засобами вітчизняного фольклору.

В ході експерименту було розроблено критерії та показники, за допомогою яких визначено діагностичні характеристики рівнів сформованості досліджуваного феномену, викладено зміст констатувального та формувального експериментів, розкрито методику формування МТЗ майбутніх учителів музики засобами українського фольклору, проаналізовано результати експериментальної роботи.

Для визначення вихідного рівня сформованості МТЗ у студентів ми провели констатувальне дослідження, метою якого є з'ясування стану сформованості МТЗ майбутніх учителів музики засобами українського фольклору. Констатувальний експеримент, як зазначає О.Рудницька, «спрямований на вивчення педагогічного явища в умовах дії існуючого складу факторів, тобто тих, які були визначені до експерименту і не змінювались»[2;252].

Відповідно до мети, було застосовано такі *методи*: - анкетування та тестування студентів, викладачів педагогічних навчальних закладів I-II рівня акредитації (педагогічні училища та коледжі) та ВНЗ, вчителів музики загальноосвітніх шкіл міста; індивідуальні й групові бесіди; опитування; педагогічні спостереження за студентами у навчально-виховному процесі (заняттях, виховних заходах, різноманітних робочих навчальних ситуаціях, на практиці у дитячих садках та школах); виконання творчо-практичних завдань; проведення відеозйомки; метод експертної оцінки; педагогічного експерименту; метод якісної та кількісної обробки експериментальних даних; **рейтинг**; аналіз результатів педагогічної діяльності тощо.

Для проведення констатувального експерименту було створено контрольну та експериментальні групи (по 12 студентів в кожній). На початку експерименту було проведено констатувальний зріз для визначення *вихідного рівня* сформованості МТЗ. До початку роботи спеціальною музичною підготовкою зі студентами обох груп не займалися. Усі студенти знаходилися у рівних вихідних умовах, що дозволило нам вважати рівень

сформованості МТЗ, виявлених у результаті діагностики, об'єктивним. Слід відмітити, що до складу експериментальної групи (ЕГ) увійшли студенти Лебединського педагогічного училища ім. А.С. Макаренка, більшість з яких не мали елементарної музичної підготовки. Контрольну групу склали студенти Богуславського гуманітарного коледжу.

На основі здійсненого науково-теоретичного аналізу, вивчення сутності досліджуваного явища, було виділено такі **критерії**: ступінь фактичної акумуляції МТЗ, рівень мотиваційно-ціннісних орієнтацій студентів у навчально-педагогічній діяльності, дієвість МТЗ, міра здатності до творчості та комунікації.

Відповідно до критеріїв було визначено показники. Так, **показниками** критерію *ступінь фактичної акумуляції МТЗ* стали: володіння знаннями з елементарної теорії музики, ґрунтовність музично-теоретичних знань з курсу сольфеджіо, наявність теоретичних знань з історії української та зарубіжної музики, обізнаність в українському музичному фольклорі. *Рівень мотиваційно-ціннісних орієнтацій* визначався за такими показниками: активність прагнення до набуття фаху вчителя музики, усвідомленість потреби щодо оволодіння МТЗ, ставлення до морально-духовних цінностей, стійкий інтерес до вивчення українського фольклору, зокрема регіонального. Показниками, які розкривають *дієвість МТЗ* студентів виступили: практичне застосування набутих музично-теоретичних знань, сформованість етномузичних аналітичних умінь, орієнтування у системі міжпредметних зв'язків та інноваційно-інтегрованих технологій та методів, володіння формами прийомів та засобами проведення уроків музики та позакласних заходів. Показниками *міри здатності студентів до творчості та комунікації* визначено: ступінь розвитку креативності у музично-педагогічній діяльності засобами українського фольклору, використання МТЗ у навчально-творчій діяльності, сформованість соціально-комунікативних умінь, володіння прийомів педагогічної комунікації.

Визначені чотири умовні *рівні сформованості МТЗ* у студентів – початковий, середній, достатній, відносно високий.

Для виявлення рівнів сформованості МТЗ у студентів – майбутніх учителів музики використовувались формули:

$$S = K + M + P + T$$

$$K = \frac{K_1 + K_2 + K_3 + K_4}{4};$$

$$M = M_1 + M_2 + M_3 + M_4;$$

$$P = P_1 + P_2 + P_3 + P_4;$$

$$T = T_1 + T_2 + T_3 + T_4,$$

де S – сума показників сформованості МТЗ у студента

(S_п на початку констатувального експерименту, S_к – на кінець експерименту);

K – показник когнітивності студента за критерієм – фактична акумуляція МТЗ;

M – мотиваційно-аксіологічний показник за критерієм – рівень мотиваційно-ціннісних орієнтацій; P – діяльнісно-практичний показник за критерієм – дієвість МТЗ;

T – творчо-комунікативний показник за критерієм – міра здатності до творчості та комунікації.

З метою порівняння отриманих діагностичних результатів ми вивели медіану кожного показника сформованості МТЗ у студентів – майбутніх учителів музики для контрольної та експериментальної групи за кожним критерієм.

У результаті проведеного констатуючого діагностування нами було зафіксовано рівень сформованості МТЗ студентів у процесі навчання в контрольній (КГ) та експериментальній (ЕК) групах на початок експерименту (див. табл. 1).

**Рівень сформованості МТЗ
студентів педагогічних училищ та коледжів
у процесі навчання на початковому етапі (S_п)**

Групи	K _п	M _п	P _п	T _п	S _п
КГ	6,67	6,92	6,42	6,92	27,17
ЕГ	6,83	7,00	6,50	7,25	27,59

У результаті ми отримали медіану сформованості МТЗ у студентів – майбутніх учителів музики. Когнітивний показник за критерієм «фактичної акумуляції МТЗ» (K_п) у студентів експериментальної групи - 6,83, у студентів контрольної групи – 6,67. Мотиваційно-аксіологічний показник за критерієм «рівень мотиваційно-ціннісних орієнтацій» (M_п) у ЕГ становив 7,00, а у КГ 6,92. Діяльнісно-практичний показник за критерієм «дієвість МТЗ» (P_п) у ЕГ – 6,50, у КГ – 6,42. Творчо-комунікативний показник критерієм «міра здатності до творчості та комунікації» (T_п) у ЕГ – 27,59, а у КГ – 27,17. Таким чином, загальний рівень сформованості МТЗ (S_п) у студентів педагогічних училищ та коледжів на початковому етапі експерименту становив у ЕГ – 27,59, у КГ – 27,17.

Математична обробка отриманої інформації дала можливість визначити рівні сформованості МТЗ у студентів – майбутніх учителів музики на констатувальному етапі (див. табл.2).

Таблиця 2

**Рівні сформованості МТЗ у студентів
на початковому етапі (S)**

Рівні			
Початковий	Середній	Достатній	Відносно високий
4-14	15-26	27-38	39-48

Отже, у результаті проведення констатувального експерименту ми отримали емпіричні результати на початковому етапі, які характеризують рівні сформованості МТЗ у студентів, що належали як до експериментальної так і до контрольної груп, а також виявили особливості, притаманні кожному із них. Узагальнений аналіз рівнів показав, що у студентів як контрольної так і експериментальної групи переважає *середній рівень* сформованості МТЗ, який не відповідає потребам сучасної школи й зумовлює необхідність розробки, впровадження та подальшого дослідження методики, спрямованої на її підвищення.

Результати констатувального дослідження також довели, що студенти недооцінюють виховний потенціал пісенно-обрядового фольклору, зразків музичної спадщини краю, а отже й недостатньо звертаються до них. Потреба студентів у вивченні українського пісенно-обрядового мистецтва розвинена мало. Молодь зорієнтована переважно на твори так званої легкої музики, а ставлення до національної музики формується завдяки сприйманню її у популярних творах. Недостатні знання традицій українського мистецтва, музичних жанрів не дозволяють майбутнім фахівцям орієнтуватися навіть у колі відомих творів. Студентам здебільшого бракує глибоких, усвідомлених, системних знань про національні звичаї та традиції, обряди та особливості використання певного пісенного матеріалу в кожному конкретному випадку.

З метою перевірки методичного забезпечення формування МТЗ у студентів – майбутніх учителів музики педагогічних училищ та коледжів, на основі якісного та кількісного аналізу отриманих діагностичних результатів було проведено *формувальний експеримент*. Для його

проведення було сформовано дві групи студентів (по 12 осіб у кожній): експериментальну (ЕГ) та контрольну (КГ).

Професійна музично-теоретична підготовка майбутніх учителів музики, на наше переконання, має містити такі компоненти: мотиваційний, когнітивний, праксіологічний. Мотиваційний компонент – згуртовує поняття мотиваційних, емоційно-вольових відношень особистості, відображує ставлення студента до навчальної діяльності, його вольову активність у бажанні підвищувати свій фаховий рівень задля набуття професійних знань, умінь і навичок. Когнітивний компонент – забезпечує формування у свідомості суб'єкта навчально-виховного процесу цілісного світосприйняття, а також допомагає знайти способи пізнавальної та практичної діяльності, передбачає наявність великого обсягу знань, їх систему. Практиологічний компонент – відображає оволодіння особистості способами діяльності, передбачає здатність студента до засвоєння та відтворення професійних вмінь та навичок (музичних, креативних, комунікативних тощо), ціннісна орієнтація.

Апробація дослідно-експериментальної методики передбачала виділення в межах навчального року трьох етапів педагогічної роботи зі студентами – майбутніми вчителями музики.

Перший етап – *орієнтаційно-мотиваційний* або (*підготовчо-стимулюючий*), спрямований на формування початкового рівня МТЗ на пісенно-фольклорних засадах.

Другий етап – *настановчо-поглиблюючий* спрямовувався на поглиблення та узагальнення вже набутих МТЗ та умінь на основі фонду українського народного музичного мистецтва з метою їх інтеграції.

Третій етап – *конструктивно-реалізуючий* спрямовувався на уточнення та закріплення здобутих МТЗ, реалізація засвоєних знань на практиці. **Практично-творча складова розробленої моделі спрямовувалась на формування у майбутніх учителів реалізацію набутих студентами МТЗ та музично-аналітичних умінь в умовах художньо-педагогічної навчальної діяльності як основи праксеологічного компоненту.**

Результати підсумкових вимірювань кожного етапу дали змогу виявити динаміку формування МТЗ студентів педагогічних училищ та коледжів експериментальної та контрольної групи засобами українського фольклору (див. табл. 3).

Таблиця 3

**Динаміка змін сформованості МТЗ
у студентів педагогічних училищ та коледжів
засобами українського фольклору**

Групи	Кк-Кп	Мк-Мп	Рк-Рп	Тк-Тп	Ск- Сп
КГ	-0,04	-0,58	+0,08	-0,92	-1,59
ЕГ	+1,48	+4,17	+3,92	+3,83	+13,75

Проведене дослідно-експериментальне дослідження дозволило нам констатувати позитивні зрушення у формуванні МТЗ майбутніх учителів музики у ЕГ (+13,75), на відміну від КГ (-1,59). Впровадження авторської методики, показало, що в ЕГ переважає відносно високий рівень МТЗ – 83% студентів та достатній – 17%, в той час як у КГ на середньому рівні МТЗ – 75% реципієнтів, на достатньому – 8%, на відносно високому – 17%, що на 66% менше ніж у ЕГ (див. рис.1).

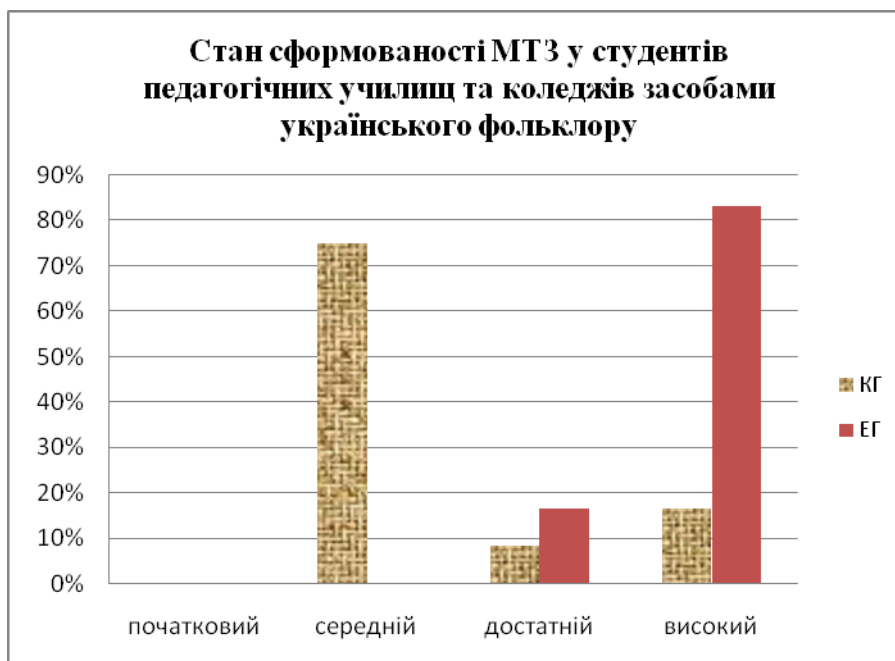

Рис.1. Стан сформованості МТЗ у студентів педагогічних училищ та коледжів засобами українського фольклору.

Таким чином, отримані результати свідчать про ефективність запропонованої методики формування музично-теоретичних знань майбутніх учителів музики засобами українського фольклору. Пропонована авторська методика органічно входить у процес фахової підготовки студентів педагогічних училищ та коледжів, не перевантажуючи навчально-виховний процес збільшенням годин, також сприяє посиленню мотивації щодо отримання фаху вчителя музики з урахуванням високого ступеня якості, усвідомленню національної приналежності, вихованню ціннісних компонентів особистості, підвищенню рівня етнопедагогічної музично-теоретичної підготовки, активізації когнітивних, праксіологічних, креативних та комунікативних процесів.

Література:

1. **Михайличенко О.В.** Основи загальної та музичної педагогіки: історія та теорія. Навчальний посібник (двомовний). // О.В. Михайличенко. — Суми: Видавництво «Козацький вал», ВАТ «Сумська обласна друкарня», 2009. — 208 с.
2. **Рудницька О.П.** Педагогіка: загальна і мистецька: Навчальний посібник. // О.П. Рудницька. — Тернопіль: Навчальна книга. — Богдан, 2005. — 360 с.
3. **Чепіль М.М.** Педагогічні технології: Навчальний посібник. // М.М. Чепіль, Н.З. Дудник. — К.: Академвидав, 2012. — 224 с.